

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه آزاد اسلامی
واحد تهران مرکزی
دانشکده اقتصاد و حسابداری

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)
گرایش : اقتصاد انرژی

عنوان :

بررسی تاثیر شوک نفت بر سودآوری بانکهای کشورهای تولید کننده نفت

استاد راهنما :

دکتر محمد علی خطیب سمنانی

استاد مشاور :

دکتر ابراهیم عباسی

پژوهشگر :

حسین کورانی مسکن

تابستان ۱۳۹۳

به نام خدا
منشور اخلاق پژوهش

با یاری از خداوند سبحان و اعتقاد به اینکه عالم محضر خداوند است و همواره ناظر بر اعمال انسان و به منظور پاس داشت مقام بلند دانش پژوهش و نظر به اهمیت جایگاه و دانشگاه در اعتلای فرهنگ و تمدن بشری ما دانشجویان و اعضای هیات علمی واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی متعهد می گردیم. اصول زیر را در انجام فعالیت های پژوهشی مد نظر قرار داده و از آن تخطی نکنیم:

- ۱- اصل برائت: التزام به برائت جویی از هرگونه رفتار غیر حرفه ای و اعلام موضوع نسبت به کسانی که حوزه علم و پژوهش را به شائب های غیر علمی می پالایند.
- ۲- اصل رعایت انصاف و امانت: تعهد به اجتناب از هرگونه جانب داری غیر علمی و حفاظت از اموال تجهیزیات و منابع در اختیار.
- ۳- اصل ترویج: تعهد به رواج دانش و اشاعه نتایج تحقیقات و انتقال آنبه همکاران علمی و دانشجویان به غیر از مواردی که منع قانونی دارد.
- ۴- اصل احترام: تعهد به رعایت حریم ها و حرمت ها در انجام تحقیقات و رعایت جانب نقد و خودداری از هرگونه حرمت شکنی.
- ۵- اصل رعایت حقوق: التزام به رعایت کامل حقوق پژوهشگران و پژوهیدگان (انسان حیوان و نبات) و سایر صاحبان حق.
- ۶- اصل راز داری: تعهد به صیانت از اسرار و اطلاعات محرمانه افراد سازمان ها و کشورهای و کلیه افراد و نهادهای مرتبط با تحقیق.
- ۷- اصل حقیقت جویی: تلاش در راستای پی جویی حقیقت و وفاداری به آن و دوری از هرگونه پنهان سازی حقیقت.
- ۸- اصل مالکیت مادی و معنوی: تعهد به رعایت کامل حقوق مادی و معنوی دانشگاه و کلیه همکاران پژوهش.
- ۹- اصل منافع ملی: تعهد به رعایت مصالح ملی و در نظر داشتن پی شبرد و توسعه کشور در کلیه مراحل پژوهش.

امضاء پژوهشگر:

تقدیم ویژه بہ

پدر و مادر عزیزم کہ بیچ سپاسی پانکھوی ز حمتشان نیست

و نگاه بی ادعا و نکرانشان ہمیشہ پناہم،

و دعای خیرشان، ہموارہ بدرقہ راہم بودہ است،

و تقدیم بہ

ہمہ دوستانی کہ مرایاری رسانند و دوستشان دارم...

و جودشان ہمیشہ سلامت باد

تشکر و قدردانی :

" به نام آن که آگاه است بر هر آن چه که پنهان و آشکار است "

سپاس خدایی را که ضمیر انسان‌ها را به نور ایمان و چراغ علم، منور گردانید و اندیشه و تفکر را جوهر وجودمان قرار داد، سلاح خرد را عطا فرمود تا همواره با بهره‌گیری از آن، رشد، توسعه، و ارتقا در زندگی و معنویات محقق گردد. شکوفایی علم در برهوت جان ما از اوست. شکر نعمات ذات اقدس حق بر هر امری لازم و ضروری است. ذات پاک و بی‌نیاز معبودی که به قلم، قداست و به انسان، کرامت بخشید و او را به زیور علم و دانش بیاراست .

پس از آن به مصداق آیه شریفه "من لم یشکر المخلوق لم یشکر الخالق" بر خود واجب می‌دانم، سپاس بیکران خود را نثار اساتید و معلمانی نمایم که از خرمن علمشان خوشه‌ها چیدم. آنان که راهم را روشن نمودند تا توان پیمودن بیابم:

در ابتدای امر بر خود لازم می‌دانم از کلیه اساتیدی که اینجانب را برای انجام این تحقیق یاری رسانده‌اند، به خصوص اساتید گرامی، جناب آقای **دکتر محمد علی خطیب سمنانی** که استاد راهنمای اینجانب بوده‌اند و زحمت راهنمایی این تحقیق را بر عهده داشته‌اند و جناب آقای **دکتر ابراهیم عباسی** استاد مشاور اینجانب کمال تشکر را داشته‌باشم و از استاد عزیز جناب آقای **دکتر جواد صلاحی**، که قبول زحمت فرموده و داوری این تحقیق را بر عهده گرفتند نیز تشکر می‌نمایم.

تعهد نامه اصالت پایان نامه کارشناسی ارشد

اینجانب حسین کورانی مسکن دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد ناپیوسته به شماره دانشجویی ۹۰۰۷۹۷۵۲۷ در رشته اقتصاد انرژی که در تاریخ ۱۳۹۳/۰۶/۲۳ از پایان نامه خود تحت عنوان :

بررسی تأثیر شوک نفت بر سودآوری بانکهای کشورهای تولید کننده نفت

با کسب نمره ۱۷,۷۵ و درجه بسیار خوب دفاع نموده ام بدینوسیله متعهد می شوم:

۱- این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و...) استفاده نموده ام، مطابق ضوابط و رویه های موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست ذکر و درج کرده ام.

۲- این پایان نامه قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاهها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است.

۳- چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هر گونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و از این پایان نامه داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.

۴- چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را بپذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی :

حسین کورانی مسکن

تاریخ و امضاء

بسمه تعالی

در تاریخ: ۹۳/۰۶/۲۳

دانشجوی کارشناسی ارشد آقای حسین کورانی مسکن از پایان نامه خود دفاع نموده و با نمره ۱۷/۷۵ بحروف هفده و هفتاد و پنج و با درجه بسیار خوب مورد تصویب قرار گرفت.

امضاء استاد راهنما:

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

فصل اول: کلیات تحقیق

۲-۱-۱	مقدمه	۲
۳-۲-۱	بیان موضوع	۳
۴-۳-۱	اهمیت و ضرورت انجام تحقیق:	۴
۵-۴-۱	جنبه جدید بودن و نوآوری در تحقیق:	۵
۵-۵-۱	چهارچوب تئوری	۵
۷-۶-۱	موضوع تحقیق:	۷
۷-۷-۱	اهداف تحقیق	۷
۸-۸-۱	سوالات و فرضیات تحقیق	۸
۸-۱-۸-۱	سوالات تحقیق	۸
۸-۲-۸-۱	فرضیات تحقیق:	۸
۸-۹-۱	مدل تجربی	۸
۹-۱۰-۱	متغیرهای تحقیق:	۹
۹-۱-۱۰-۱	متغیرهای مستقل:	۹
۹-۲-۱۰-۱	متغیرهای وابسته	۹
۹-۱۱-۱	قلمرو تحقیق:	۹
۱۰-۱-۱۱-۱	قلمرو موضوعی	۱۰
۱۰-۲-۱۱-۱	قلمرو زمانی	۱۰
۱۰-۳-۱۱-۱	قلمرو مکانی	۱۰
۱۰-۱۲-۱	روش تحقیق	۱۰
۱۰-۱۳-۱	تعریف مفاهیم و واژه ها	۱۰
۱۱-۱۴-۱	نحوه تجزیه و تحلیل:	۱۱
۱۱-۱۵-۱	سازماندهی تحقیق	۱۱

فصل دوم: مبانی نظری و ادبیات تحقیق

۱۳-۱-۲	مقدمه	۱۳
۱۳-۲-۲	مبانی نظری	۱۳
۱۶-۳-۲	چگونگی تاثیر گذاری شوک های نفتی بر متغیرهای کلان اقتصادی	۱۶
۱۶-۱-۳-۲	آثار درآمدهای نفتی از طرف تقاضا	۱۶
۱۸-۲-۳-۲	آثار درآمدهای نفتی از طرف عرضه	۱۸
۱۹-۴-۲	نگاهی به بازار جهانی نفت با تمرکز بر اوپک	۱۹
۱۹-۱-۴-۲	سازمان کشورهای صادرکننده نفت (اوپک)	۱۹

۲۱	-----	۲-۴-۲- هدف های سازمان در زمان تاسیس
۲۲	-----	۵-۲- اقتصاد نفت
۲۵	-----	۶-۲- درآمدهای نفتی اوپک
۲۷	-----	۷-۲- مروری بر قوام بانکداری در سیستم اقتصادی (از منظر علل و پیدایش بهره)
۲۷	-----	۱-۷-۲- ماهیت بهره:
۲۹	-----	۲-۷-۲- نظریات بهره در اقتصاد سرمایه داری:
۳۴	-----	۳-۷-۲- بهره از دیدگاه اقتصاددانان
۳۵	-----	۸-۲- مروری بر تحقیقات پیشین
۳۸	-----	۲-۸-۲- مطالعات صورت گرفته در مورد سودآوری بانکها و عوامل موثر بر آنها
۴۱	-----	۹-۲- شاخص های سودآوری
۴۲	-----	۱۰-۲- عوامل موثر و تعیین کننده بر سودآوری بانکها
۴۲	-----	۱-۱۰-۲- رشد تولید ناخالص داخلی
۴۳	-----	۲-۱۰-۲- نرخ بهره واقعی
۴۳	-----	۳-۱۰-۲- شاخص بهای مصرف کننده

فصل سوم: روش تحقیق

۴۵	-----	۱-۳- مقدمه
۴۵	-----	۲-۳- روش تحقیق
۴۵	-----	۳-۳- قلمرو تحقیق
۴۶	-----	۴-۳- اهداف تحقیق
۴۶	-----	۵-۳- اهمیت و ضرورت تحقیق
۴۷	-----	۶-۳- انگیزه انتخاب موضوع
۴۷	-----	۷-۳- سوالات و فرضیات تحقیق
۴۷	-----	۲-۷-۳- فرضیات تحقیق:
۴۷	-----	۸-۳- متغیرهای تحقیق
۴۷	-----	۱-۸-۳- متغیرهای مستقل:
۴۸	-----	۲-۸-۳- متغیرهای وابسته
۴۸	-----	۹-۳- مدل تجربی
۴۸	-----	۱۰-۳- نحوه تجزیه و تحلیل:
۴۹	-----	۱۱-۳- روش تجزیه و تحلیل داده ها
۵۰	-----	۱-۱۱-۳- تحلیل رگرسیون
۵۱	-----	۲-۱۱-۳- تحلیل رگرسیون با استفاده از داده های تابلویی
۵۲	-----	۳-۱۱-۳- روش برآورد با استفاده از داده های تابلویی
۵۳	-----	۴-۱۱-۳- آزمون F
۵۳	-----	۵-۱۱-۳- روش های تخمین
۵۵	-----	۶-۱۱-۳- آزمون هاسمن

۳-۱۱-۷- ضریب همبستگی پیرسون ----- ۵۶

فصل چهارم: نتایج تحقیق

۴-۱- مقدمه ----- ۵۸

۴-۲- استخراج شوک قیمت نفت ----- ۵۸

۴-۳- مانایی و همبستگی متغیرها ----- ۶۰

۴-۴- برآورد مدل ----- ۶۲

۴-۵- خلاصه فصل ----- ۶۵

فصل پنجم: نتیجه گیری و پیشنهادات

۵-۱- جمع بندی ----- ۶۸

۵-۲- پیشنهادات سیاستی ----- ۷۰

۵-۳- پیشنهادات پژوهشی ----- ۷۱

منابع و مأخذ ۷۲

منابع فارسی ----- ۷۳

منابع انگلیسی ----- ۷۳

پیوستها و ضمائم ۷۷

پیوست شماره الف: اسامی بانکها ----- ۷۸

پیوست ب: آزمونهای ریشه واحد متغیرها ----- ۸۲

پیوست ج: همبستگی میان متغیرها ----- ۹۴

پیوست د: برآورد مدل ----- ۹۵

فهرست جدول‌ها

صفحه	عنوان
۲۶-----	جدول ۱-۲- درآمد نفتی کشورهای عضو اوپک
۵۵-----	جدول ۱-۳- مقایسه مدل‌های اثرات ثابت و تصادفی با استفاده از داده‌های تابلویی
۶۱-----	جدول ۱-۴- نتایج آزمون‌های ریشه واحد
۶۲-----	جدول ۲-۴- همبستگی میان متغیرها
۶۴-----	جدول ۳-۴- تأثیر شوک قیمت (روش فیلتر هودریک-پرسکات) نفت بر سودآوری بانک‌ها به روش اثرات تصادفی
۶۵-----	جدول ۴-۴- تأثیر شوک قیمت (روش فیلتر هودریک-پرسکات) نفت بر سودآوری بانک‌ها به روش اثرات تصادفی

فهرست نمودارها

صفحه	عنوان
۵۹-----	نمودار ۱-4- شوک قیمت نفت بر اساس فیلتر هودریک-پرسکات
۶۰-----	نمودار ۲-4- استخراج شوک قیمت نفت بر اساس تفاضل لگاریتمی قیمت نفت

فصل اول:

کلیات تحقیق

یکی از مسائلی که طی چند دهه اخیر در کانون توجه اقتصاددانان در کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه بوده است بررسی اثرات شوک های نفتی بر ساختار اقتصاد کلان و به ویژه تولید و رشد اقتصادی می باشد. در حقیقت با وقوع شوک های مثبت نفتی در دهه 1970 و متعاقب آن بروز رکود در اقتصاد جهانی توجه بسیاری از محققان به بررسی اثرات شوک های نفتی بر ساختار اقتصاد کلان معطوف گردید. طی این دوران مطالعات بسیار زیادی در مورد اثر شوک های مثبت نفتی بر اقتصاد کلان و به طور خاص بر تولید و رشد اقتصادی در کشورهای توسعه یافته انجام پذیرفت. در اغلب این مطالعات رابطه منفی میان افزایش قیمت نفت و فعالیت های اقتصادی مورد تاکید قرار گرفت. در طول دهه 1980 میلادی و با کاهش قیمت جهانی نفت خام انتظار بر آن بود که نوعی رونق در اقتصاد جهانی بوجود آید، اما چنین انتظاری برآورده نگردید و به همین علت بحث اثرات نامتقارن شوک های نفتی بر ساختار اقتصاد کلان از این زمان وارد ادبیات اقتصادی گردید. از این دوران به بعد و طی چند دهه اخیر مطالعات فراوانی به منظور بررسی اثرات نامتقارن شوک های نفتی بر اقتصاد کشورهای توسعه یافته غربی که عمدتاً وارد کننده نفت خام به شمار می آیند، انجام شده است. اما با وجود مطالعات بسیار گسترده ای که در کشورهای توسعه یافته وارد کننده نفت در این مورد انجام شده است، در کشورهای صادر کننده نفت در طول دهه های گذشته مطالعات چندانی در مورد اثراتی که بروز شوک های نفتی بر ساختار اقتصاد کلان بر جای می گذارند و به ویژه اثرات نامتقارن شوک های نفتی انجام نشده است و عمده مطالعات انجام شده که عمدتاً در دهه اخیر انجام پذیرفته در مورد اثرات شوک های نفتی بر متغیرهای اقتصاد کلان بوده است. بنابراین قیمت نفت بر روی اقتصاد تاثیر می گذارد هم بصورت مستقیم و هم بصورت غیر مستقیم اثر می گذارد. در کانالهای مستقیم به عنوان مثال شوک قیمت نفتی می تواند بر سودآوری بانک تاثیر دارد. نفت یکی از منابع مهم درآمدی برای کشورهای صادرکننده نفت و همچنین ماده خام اصلی در فرآیند تولید در کشورهای واردکننده نفت است. نوسانهای قیمت نفت می تواند موجب بی ثباتی در متغیرهای کلان در هر دو گروه از کشورهای صادرکننده و واردکننده نفت شود. اما مهمترین مسئله ای که در این کشورها میتواند مورد

بحث و مطالعه قرار گیرد جریانات پولی و بانکی است که به خاطر اقتصاد نفتی این کشورها را تحت تاثیر قرار می دهد یا نمی دهد می تواند مورد مطالعه قرار گیرد. در این فصل به طور مختصر به اجزاء مختلف رساله توجه شده است. آشنایی اولیه با موضوع، فرضیه ها، متغیرها، هدف و روش تحقیق، قلمرو تحقیق و نظر محقق را از انجام این پژوهش آشکار خواهد کرد. تعریف واژه ها و اصطلاحات مورد نظر نیز در پایان این فصل خواهد آمد.

۱-۲- بیان موضوع

بازار نفت به دلیل عدم امید به کشف منابع جدید، کمبود سرمایه گذاری در تولید نفت و گاز به ویژه در اوپک، رشد تقاضای نفت کشورهای درحال توسعه و اقتصادهای نوظهور و بحرانهای سیاسی و نظامی در سطح جهان مورد تأکید است. با توجه به نوسانهای قیمت نفت و بی ثباتی در بازار نفت جهانی، مطالعه شوکهای قیمتی نفت مورد توجه اقتصاددانان کلان قرار گرفته است.

قیمت نفت بر روی اقتصاد تاثیر می گذارد هم بصورت مستقیم و هم بصورت غیر مستقیم اثر می گذارد. در کانالهای مستقیم به عنوان مثال شوک قیمت نفتی می تواند بر سودآوری بانک تاثیر دارد. نفت یکی از منابع مهم درآمدی برای کشورهای صادرکننده نفت و همچنین ماده خام اصلی در فرآیند تولید در کشورهای واردکننده نفت است. نوسانهای قیمت نفت می تواند موجب بی ثباتی در متغیرهای کلان در هر دو گروه از کشورهای صادرکننده و واردکننده نفت شود. رساله حاضر رابطه بین شوکهای قیمت نفت و متغیرهای عمده در اقتصاد کلان را بررسی می کند و به این نتیجه می رسد که اگر شوکی به قیمت نفت در جهت افزایش وارد شود، متغیرهایی نظیر سودآوری بانکها، تولید ناخالص داخلی، نرخ بهره واقعی و شاخص قیمت مصرف کننده نسبت به شوک وارد و واکنش نشان می دهند یا نه.

دانشمندان به این نتیجه دست یافتند که بین قیمت های نفت و متغیرهای اقتصادی یک ارتباط تئوریک وجود دارد. بی ثباتی قیمت های نفت، عکس العمل منفی بر اقتصاد کلان کشورهای واردکننده نفت دارد و یک شوک افزایش قیمت نفت به عنوان یک شوک منفی عرضه، منحنی عرضه کل اقتصاد را به

سمت عقب و چپ شیفت می دهد؛ بنابراین، هم افزایش در سطح قیمت ها و هم یک کاهش در محصول و اشتغال را به وجود می آورد. به دلیل اینکه نفت یک عامل تولید در بیشتر بخش ها و صنایع است، افزایش در قیمت های نفت، هزینه تولید شرکت ها را افزایش داده و در نتیجه باعث کاهش در محصول کشورهای واردکننده نفت می شود. در مجموع، یک افزایش در قیمت های نفت به عنوان یک عامل تولید، منجر به یک شیفت به سمت چپ در منحنی عرضه و تقاضا خواهد شد و در پی آن، به قیمت های بیشتر و محصول کمتر منتهی می شود. تاکنون ارتباط انواع متغیرهای اقتصادی سنجیده شده است اما در این مطالعه ما به طور خاص می خواهیم بدانیم که سودآوری بانکها با شوک های نفت در ارتباط می باشد و این شوک اثر مستقیم یا ارتباط مستقیم با سودآوری بانکها دارد یا ارتباط غیر مستقیم دارد.

۱-۳- اهمیت و ضرورت انجام تحقیق:

نوسانات درآمدهای نفتی، اصلی ترین منبع در نوسانات اقتصادی کشورهای تولید کننده نفت می باشند. اثرات اقتصادی حاصل از ترقی ناگهانی این درآمدها بعد از سال ۱۹۷۳ بر روی اقتصاد کشورهای صادر کننده نفت تا حدودی پیچیده بوده است. در این دوره درآمدهای حاصل از فروش نفت به شدت افزایش یافت و باعث رشد سطح قیمتها، نرخ های دستمزد و واردات در کشورهای صادر کننده نفت خام شد. از همه مهمتر، رشد بخش نفت به عنوان یک عامل موثر در درآمد ملی، منجر به افزایش تقاضای کل و در نتیجه افزایش قیمت و سودآوری بیشتر در بخش غیر قابل مبادله اقتصاد و سرازیر شدن سرمایه و نیروی کار به سمت این بخش و در نتیجه قویتر شدن آن در مقابل ضعیف تر شدن بخش قابل مبادله می گردد. این پدیده در ادبیات اقتصادی به "بیماری هلندی" معروف است. نتیجه بیماری هلندی در کشورهای صادرکننده نفت، افزایش قابل توجه سهم بخش نفت در درآمد ملی نسبت به بخشهای غیر نفتی می باشد. در این شرایط افزایش در درآمدهای سرانه، تنها به دلیل افزایش در درآمدهای نفتی می باشد و این پدیده حتی در اقتصادهای متنوع و نسبتاً بزرگ مانند ایران نیز قابل مشاهده است. بنابراین جهت جلوگیری از بروز بحرانهای اقتصادی و طراحی

سیاستهای اقتصادی مناسب به منظور حفظ تعادل و ثبات اقتصادی، بررسی اثرات تغییر در شوکهای درآمدی نفتی بر روی متغیرهای کلان اقتصادی ایران بسیار ضروری می باشد. همچنین تدوین برنامه های توسعه اقتصادی- اجتماعی و تنظیم بودجه های سالانه کشور مستلزم شناخت و انجام پیش بینی های دقیق از میزان تاثیرگذاری شوکهای درآمد نفت بر متغیرهای کلان اقتصادی می باشد، به طوری که برنامه ریزان بتوانند به هنگام بروز تکانه های نفتی، تاثیر آن را بر متغیرهای کلان به حداقل ممکن کاهش دهند و سیاستهای صحیحی را اتخاذ کنند بنابراین در این تحقیق بر آن شدیم که شوک قیمت نفت را به همراه متغیرهای کلان اقتصادی دیگر را بر سودآوری بانکهای کشورهای تولید کننده نفت بسنجیم.

۱-۴- جنبه جدید بودن و نوآوری در تحقیق:

پس از بررسی مطالعات انجام شده در داخل و خارج کشور، شواهد نشان می دهد اثر شوک قیمت نفت بر عوامل اقتصادی نظیر رشد اقتصادی، تورم، تولید ناخالص داخلی و سایر متغیرهای در مناطق مختلف در جهان مورد بررسی قرار گرفته شده، در حالی که تاکنون هیچ گونه بررسی در مورد عوامل موثر بر سودآوری بانکها با توجه به شوک قیمت نفت در کشورهای تولید کننده نفت صورت نگرفته است که می تواند ابعاد جدیدتری از نوع تاثیرات را روشن نماید، که این پژوهش در ادامه کارهای قبلی در خصوص تاثیر شوک قیمت نفت، به بررسی میزان تاثیر متغیرهای کلان بر سودآوری بانک های کشورهای تولید کننده نفت با استفاده از رگرسیون چند متغیره می پردازد و با مطالعه ارتباط بین عملکرد و سودآوری بانک را مورد بحث و بررسی قرار می دهد.

۱-۵ - چهارچوب تئوری

درآمد های حاصل از فروش نفت در کشورهای صادر کننده آن، نقش عمده ای در افزایش رونق و رفاه عمومی این کشورها دارد. در کشورهای صادر کننده نفت، درآمدهای نفتی به عنوان تامین کننده بخش بزرگی از بودجه های عمومی محسوب می شوند و هر گونه کاهش غیر منتظره آن می تواند به

طور مستقیم بر بودجه دولت تاثیر گذاشته و در غیاب سیاست های صحیح اقتصادی منجر به بحران و عدم تعادل های اقتصادی شود. رشد بخش نفت به عنوان یک عامل موثر در درآمد ملی، به افزایش تقاضای کل و در نتیجه افزایش قیمت و سودآوری بیش تر در بخش غیر قابل مبادله اقتصاد¹ (مانند خدمات و ساختمان) و سرازیر شدن سرمایه و نیروی کار به سمت این بخش و در نتیجه قوی تر شدن آن در مقابل ضعیف تر شدن بخش قابل مبادله (مانند کشاورزی و صنعت) منجر شود. این پدیده در ادبیات اقتصادی به بیماری هلندی معروف است. در نتیجه بیماری هلندی در کشورهای صادر کننده نفت، افزایش قابل توجه سهم بخش غیر قابل مبادله و نفت در درآمد ملی، نسبت به بخش های قابل مبادله غیر نفتی است. شوک درآمدهای نفتی، اصلی ترین منبع در شوک اقتصادی کشورهای تولید کننده نفت هستند.

یکی از ویژگی های اغلب کشورهای صادر کننده نفت وابستگی ساختار اقتصادی آنان به درآمدهای حاصل از صادرات نفت است که این وضعیت موجب تاثیرپذیری از شرایط رکود یا رونق حاکم بر اقتصاد جهانی می شود. در برخی از کشورهای صادرکننده نفت، درآمدهای نفتی یا به شکل کامل و یا بخشی از آن در دست دولت قرار دارد و دولت های مزبور نیز از طریق اعمال سیاست های مالی، درآمدهای مذکور را به اقتصاد تزریق می کنند. بنابراین اثر درآمدهای نفتی بر اقتصاد کشورهای صادر کننده نفت از طریق سیاست مالی در اقتصاد جریان می یابد و با توجه به اینکه ساختار بودجه دولت و اعمال سیاست های مالی در اغلب کشورهای صادر کننده نفت به میزان بسیار زیادی به نفت وابسته است، درآمدهای نفتی در این کشورها از اهمیت بسیار زیادی برخوردار می باشد. علاوه بر این بخشی از درآمدهای نفتی که از طریق بودجه وارد اقتصاد می شود می باید توسط بانک مرکزی در بازار ارز داخلی به فروش رسیده و به پول ملی تبدیل شود اما از آنجا که بخشی از این ارز در بازار ارز داخلی به فروش نمی رسد، خالص دارایی های خارجی بانک مرکزی افزایش خواهد یافت که منجر به افزایش منابع پایه پولی شده و متعاقب آن حجم نقدینگی در اقتصاد افزایش می یابد که این وضعیت مترادف با سیاست پولی انبساطی است. همچنین با افزایش درآمدهای ارزی حاصل از صدور نفت، ثروت کشورهای صادر کننده نفت افزایش می یابد که همین مطلب موجب افزایش واردات آنها

¹ Non-tradables

می گردد (بک و کمپ^۲، ۲۰۰۹) یک عامل موثر دیگر در این زمینه افزایش ارزش پول ملی کشورهای صادرکننده نفت است که در نتیجه تزریق ارز حاصل از صادرات نفت به بازار ارز داخلی بوقوع می پیوندد. در این شرایط قیمت کالاهای وارداتی کاهش یافته و میزان واردات افزایش خواهد یافت (مورسی^۳، 2009) بنابراین به نظر می رسد که با افزایش درآمدهای ارزی حاصل از صادرات نفت و متعاقب آن با افزایش مخارج دولت و افزایش عرضه پول که بیانگر سیاست های مالی و پولی انبساطی هستند و تامین منابع ارزی مورد نیاز به منظور واردات ماشین آلات و تجهیزات سرمایه ای و بهبود شرایط بخش عرضه اقتصاد، تولید و رشد اقتصادی می باید به شکل قابل توجهی افزایش یابد، اما با نگاهی به عملکرد رشد اقتصادی در کشورهای صادرکننده نفت آنچه که مشخص است، رشد اقتصادی پایین در این کشورها طی چند دهه گذشته می باشد که ما در این تحقیق با توجه به تغییراتی که نفت بر رشد اقتصادی این کشورها دارد بر آن هستیم که این تغییرات را بر بازده و سودآوری بانکها بررسی نمایم و با توجه به متغیرهای کلان و شوک نفت به تجزیه و تحلیل آنها پردازیم.

۶-۱- موضوع تحقیق:

بررسی تاثیر شوک قیمت نفت بر سودآوری بانکهای کشورهای تولید کننده نفت

۷-۱- اهداف تحقیق

هدف کلی این تحقیق بررسی بررسی تاثیر شوک قیمت نفت بر سودآوری بانکهای کشورهای تولید کننده نفت می باشد.

² Beck, R. Kamps

³ Morsy

اهداف ویژه:

الف) بررسی عوامل موثر بر سودآوری بانک های با توجه به شوک قیمت نفت در کشورهای تولید کننده نفت در سال های ۲۰۰۵ الی ۲۰۱۰.

ب) بررسی تأثیر سودآوری بانک ها با توجه به متغیرهای کلان اقتصادی مانند تولید ناخالص داخلی، تورم و نرخ بهره واقعی در کشورهای تولید کننده نفت.

۸-۱- سوالات و فرضیات تحقیق

۱-۸-۱- سوالات تحقیق

- ۱- شوک قیمت نفت چه تاثیری بر سودآوری بانک های کشورهای تولید کننده نفت دارد؟
- ۲- متغیرهای کلان اقتصادی مانند نرخ تورم و نرخ بهره واقعی و تولید ناخالص داخلی چه تاثیری بر سودآوری بانک های کشورهای تولید کننده نفت دارد؟

۲-۸-۱- فرضیات تحقیق:

- ۱- سودآوری بانک رابطه مثبت و معنادار با شوک قیمت نفت دارد.
- ۲- سودآوری بانک رابطه مثبت و معنادار با تولید ناخالص داخلی دارد.
- ۳- سودآوری بانک رابطه مثبت و معنادار با نرخ بهره واقعی دارد.
- ۴- سودآوری بانک رابطه منفی و معنادار با تورم دارد.

۹-۱- مدل تجربی

خط مبنای مدل ما شناسایی تعیین عملکرد بانک و استفاده از پنل دیتا جامع در بانک و سطح کشور است. بر اساس مطالعات قبلی مودوس و همکاران^۴ (۲۰۰۴)، برگر^۵ (۲۰۰۹)، گلاسن و همکاران^۶ (۲۰۰۹) و دیتریچ و همکاران^۷ (۲۰۰۹)

$$\Pi_{j,t} = \alpha_0 + \alpha_1 Oil_{j,t} + \alpha_2 GDP_{j,t} + \alpha_3 IR_{j,t} + \alpha_4 IF_{j,t} + \varepsilon_{j,t}$$

⁴ Maudos and Fernández de Guevara

⁵ Berger

⁶ Claessens and Horen

⁷ Dietrich and Wanzenried